

წმიდა ლავით III

აღმაშენებელი

მეფე ქართველთა (1089—1125).

ქ. ტ.

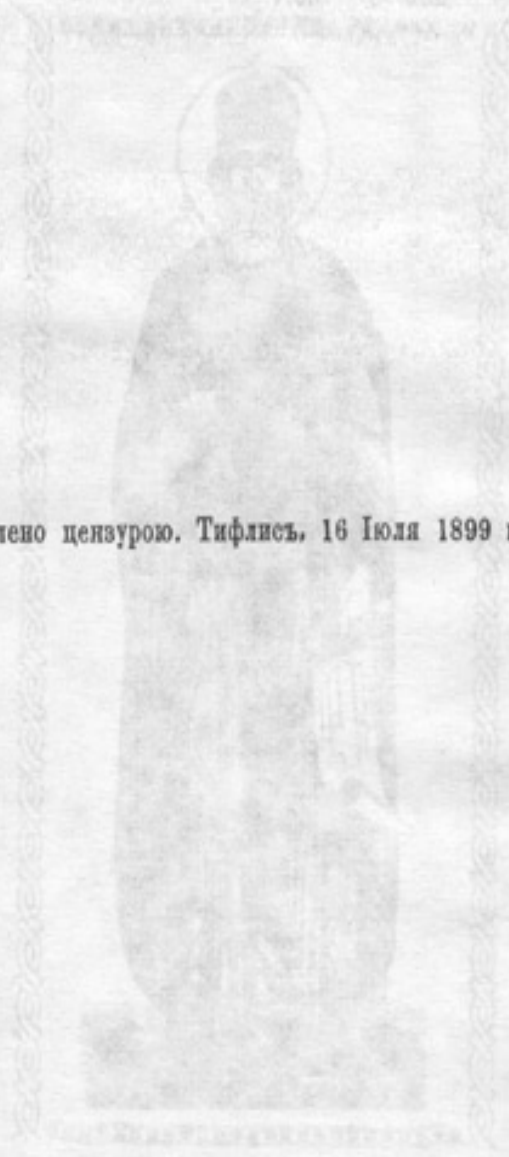
თბილისი

სტამბა მ. შარაძისა და ამბანაგობისა, ნიკოლოზის ქუჩა, № 21.
1899 წ.

საქართველოს მუსლიმანთა
სამართლებრივი საზოგადოება

საქართველოს მუსლიმანთა
სამართლებრივი საზოგადოება

საქართველოს მუსლიმანთა
სამართლებრივი საზოგადოება

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 16 Юля 1899 года.

№ 5

საქართველოს მუსლიმანთა
სამართლებრივი საზოგადოება

საქართველოს მუსლიმანთა სამართლებრივი საზოგადოება
T. 1899

წმიდა დავით III აღმაშენებელი

მეფე საქართველოსა (1089—1125).

მიდრე მეფე დავით III ტახტზედ აღვიდოდა, საქართველო მეტად სამწუხარო მდგომარეობაში იყო. თოდრულ ბეგმა (1047) და აღბ-ასლანმა (1064) აიკლეს მთლად საქართველო, იაყარ ჰყვეს ეკლესიები. გასწყვიტეს მცხოვრებნი და შეიწყალეს მხოლოდ ისინი, ვინც მაჰმადიანობა მიიღო. ბერ-მონაზონები და განდევილობით მოღვაწენი იკვლოდნენ წმ. ტრაპეზზედ და ყოველივე ქრისტიანული იძულებოდა მართლ-მადიდებელს სამეფოში აღყორანის სახელითა. თვით მეფე ბაგრატ IV (1027—1072), რაკი სასურველად ვერ მოეწყო მისთვის მაშინდელი საპოლიტიკო ვითარება, დატოვებულ იქმნა თანამორწმუნე ბერძენთაგან; ბერძენები კიდევაც სდევნიდნენ ბაგრატს და ამიტომ ეს მეფე იძულებული იყო ეტვირთნა ბატონობა სელჯუკებისა, ეძლია მათთვის ხარჯი და თვისი ქრისტიანე ბიძაშვილიც-კი მიეთხოვებინა ცოლად არბ-ასლანისათვის. შვილი ბაგრატ IV-ისა, გიორგი II (1027—1072), ნამდვილი რაინდი მაშინდელის დროისა, მხოლოდ არა მამა სამშობლოსი, ავიდა წინა-პართა ტახტზედ და დიდი მწუხარება გამოსცადა—იხილა თვით სამეფო ქალაქი ტფილისი (1078 წ.) სელჯუკების ხელში და იძულებული შეიქმნა გაქცეულიყო აბხაზეთს და იქ შეეფა-

რებინა თავი. თურქნი მრავლად დაესახლნენ ქართლსა და კახეთში და დაიჭირეს ყველა ნაყოფიერი ადგილები მტკვრისა, იორისა და ალაზნის ნაპირებად.

მწყემსნი ეკლესიისა ამ ბედ-შავ დროს ნაკლებად სცემდნენ ნუგეშს ერს, რომელიც მხოლოდ სახელით თუ იყო ქრისტიანე. მკრებელობა, შური, ერთმანეთის გაუტანლობა, ლალატი სარწმუნოებისა და ბიწიერება გავრცელდა ქართველთა შორის და ძირს უთხრიდა უბედურის ერის ზნეობას. გამარჯვებულნი მტერნი ყველგან და ყოველთვის მრავლად შოულობდნენ მომხრეებს და იმათის შემწეობით მოჰყავდათ სისრულეში ყოველი თავისი განზრახვა, მიმართული ქრისტეს მმოსავის ქვეყნის დასალუპაად. მონასტრები და სახლნი ღვთისანი დაცალიერდა, გაუქმდა, ან არა და მეჩეთებად იქმნა გადაქცეული. მახვილი თურქთა შეუწყალებლად ჰტლეტდა ქართველთა სამღვდელეობას, რომელიც სცდილობდა არ გამქრალიყო ერში სარწმუნოება; მღვდელნი და ბერ-მონაზონნი, რომელთაც-კი მტერი მოასწრებდა მღვდელ-მოქმედებისა და უსისხლო მსხვერპლის შეწირვის დროს, თვით იწირებოდნენ მსხვერპლად; მოხუცნი მამა-კაცნი და ღვდა-კაცნიც-კი არ ეცოდებოდათ ბარბაროს მტრებსა; ქალთა და ასულთა აუპატიურებდნენ და ჰხდიდნენ ნამუსს, ყმაწვილნი და ჰბუკნი მიჰყავდათ ტყვედ. ხანგრძლივმა არეულობამა და საზოგადო სილატაკემ დაჰბადა ყოველ-გვარი უკანონობა და ბიწიერება.

კახეთის მფლობელმა აღსართან I-მა (1058—1084) ულა-ლატა მამა-პაპის სარწმუნოებას და კახეთის ქრისტიანე გვირ-გვინოსანთა შორის მან პირველმა დაანახვა ერს დამლუბველი მაგალითი სარწმუნოების ლალატისა, რენეგატობისა. ერთ-

გულნი ძენი ეკლესიისა სტოვებდნენ თავიანთ ბინასა და სახლ-კარს, იხიზნებოდნენ მთებში, იმალებოდნენ ტყე-ღრესა და მიუდგომელ ადგილებში და იმ სულიერს ნუგეშსაც-კი მოკლებულნი იყვნენ, რომ ვერ ჰხედავდნენ თავიანთ შორის ეკლესიის მწყემსთ. მტრის მახვილს გადარჩენილნი იხოცებოდნენ სიმშლითა, რომელიც მალე გავრცელდა მთელს საქართველოში. აი ასეთს უნუგეშო მდგომარეობაში იმყოფებოდა მართლ-მადიდებელი ეკლესია ივერიისა. და კიდევ დიდ-ხანს იბატონებდა ნახევარ-მთვარე ჯვარზედა, კიდევ დიდხანს არ შესწყდებოდა ქრისტეანეთა სისხლის ღვრა, თუ რომ ქვეყნის საბედნიეროდა და ქრისტეანობის საწუგეშოდ, საქართველოს ტახტზედ არ ასულიყო დავით III, თვისის მამის მეფე გიორგი II-რეს მაგიერ, რომელსაც საქართველოს დიდებულებმა ძალა დაატანეს და უარი ათქმევინეს მეფობაზედ.

ბატონიშვილი დავით, ძე გიორგისა, მომავალი გვირგვინოსანი აღმაშენებელი მართლ-მადიდებელის სამეფოსი და ეკლესიისა, იზრდებოდა მოსლემინთა შეუმჩნევლად ქართლის ერთს მცირე სოფელს რუისში, გულადსა და თვისის ვაჟაკობით განთქმულ აზნაურ მამაცაშვილების სახლში. დაცარიელებულ და მკვიდრთა რიცხვით ყოვლად შემცირებულ საქართველოს ახალმა მეფემ ძლიერ მოუყარა თავი ხალხს, რომელიც გახიზნულიყო აქეთ-იქით მიუვალს მთებში და თავს იფარებდა ციხე-სიმაგრეებში. მართლ-მადიდებელნი დიდებულნი და უმაღლესნი მოხელენი დიდის გაჭირებით ინახულებდნენ ზოლმე სელჯუკთა მოხარკე მეფეს წალვლის თავს, იმერეთის სამზღვრად, საცა მაშინ იმყოფებოდა მეფე. თექვსმეტის წლის მეფე, რომელიც მხოლოდ სახელით იწოდებოდა მეფედ დაობლებულ და მოოხრებულ საქრისტიანო ქვეყნისა, ახლა

უკვე სრულ წლოვანი შეიქმნა. უზრუნველნი თურქნი არავითარს შიშს არა ჰგრძნობდნენ. ან-კი რა საშიში იყო მათთვის ის ერი, რომელიც დაჰმორჩილდებოდა მათს სარწმუნოებასა და ბატონობას? ის დიდებულნი, რომელთაც ისინი მფარველობას უწევდნენ და აქებებდნენ ყოველ-გვარ უკანონო მოქმედებისა და ამბოხების სათესად? დავით III-მ კარგად გამოიყენა ეს უზრუნველობა თურქთა: შეაგროვა ძლიერი ჯარი და თვისის სიმამრის ყიფჩაყეთის მთავრის ატრაგ შარაგანიძის შემწეობით, რომელმაც თავისი ჯარი გამოუგზავნა მისაშველებლად, სძლია მთიელებს და გაიხადა თავის მოხარკედ. ამას გარდა 50 ათასი ოსი მოაქრისტენა და ბევრნი მათ შორის საქართველოში გადმოასახლა.

იერუსალიმის აღებამ ევროპიელ ქრისტიანეთაგან დიდად წააქეზა მეფე დავით, ალაგზნო მის გულში მხურვალე გრძობა ქრისტიანობის დაცვისა მართლ-მადიდებელს ქვეყანაში და, აი, დავითმაც შეჰკრიბა მხედრობა წმ. გვარის სახელითა და აღმხედრდა თვისთა დამმონაგებელთა წინააღმდეგ. მეფემ ბრძანა, წავიმძღვაროთ წინ ხატი ღვთისა ღვდისა და ისე ვებრძოლოთ მტერსაო. საცა-კი დაეცა თავს მტერსა, ყველგან სძლია ქაბუკმა მეფემ, თუმცა რიცხვით მტერი ბევრად მეტი იყო ხოლმე. დავითმა წაართვა თურქებს ტფილისის ქალაქი (1122 წ.), დაამშვიდა თვისნი ურჩნი დიდებულნი, მოსპო სამარცხვინო ხარჯი, რომელსაც აძლევდა საქართველო მოსლემინებსა და შეაკავშირა დაკნინებულნი ნაწილნი ქვეყნისა საზოგადო წეს-წყობილების დამყარებითა. სელჯუკთ კვლავ სცადეს რამდენჯერმე დაეპყრათ საქართველო, მაგრამ მათმა ცდამ ამაოდ ჩაიარა და მეფე დავით ყველგან გამარჯვებული რჩებოდა. თვით მოსლემანები ამბობდნენ, რომ

სასწაულებრივ ვიძლეოდით ხოლმე და ჩვენს ჯარს საკვირველ-
მოქმედებით ჰკლევდა წმ. მთავარ-მოწამე გიორგიო. სამშობ-
ლოს გარეშეც გაიტანა თვისი მახვილი მამაცმა და ქრისტეს-
მოყვარე რაინდმა მეფემ, ისმინა აჯა იმ დროს მეტად შევი-
წროებულ სომეხთა და წაართვა მოსლემინებს ანი, რომელიც
ტახტო ქალაქი იყო წინაღ სომეხთა სამეფოსი. იქ მეფემ
ბრძანა, რომ ეკურთხებინათ ყველა ეკლესიანი ანისა, რომ-
ელნიც შეჩეთებულ გადაექცია ქრისტეს მტერს.

როცა თურმე დავით მეფე შევიდა ანის საკრებულო
ტაძარში,—მოგვითხრობს სომეხთა ზებირ-თქმულება,—მიუ-
ახლოვდა თვისის გვირგვინოსან ბეზის საფლავს, იმ ტაძრის
ამშენებლისას, რომელსაც კოტრატიმ ეწოდებოდა სახელად
და რომელიც იყო მეუღლე გაგიკ I-ისა (989—1020) და
უთხრა: „გიხაროდენ, დედოფალო, ღმერთმა იხსნა ეკლესია
შენი აგარიანთაგან“, და პასუხად ამ სიტყვებისა მოესმა თურ-
მე საფლავით: „დიდებაა ღმერთსა!“¹⁾ შემდეგ ძლევა-მოსილმა
მეფემ დაიპყრო შირვანი, დაიჭირა დარუბანდი და მისი რკი-
ნის კარი (ზოგთა თქმით—ანისა), ვითა ნიშანნი ძლევისა,
დასდგა გელათის მონასტერში. ამ სახით, დავით მე-III-მ
გასდგა სამზღვარნი თვისის სამეფოსი შაეის ზღვიდან კასპიის
ზღვამდე და ტრაპიზონიდან მესოპოტამიამდე, დიდი ჰკუა,
მხნეობა და მამაცობა უნდა ჰქონოდა მეფეს, რომ აღედგინა
თვისი დამხობილი და მტერთაგან დაპყრობილი ქვეყანა, დაე-
მკვიდრებინა უშიშარი ცხოვრება ნანგრევთა შორის, აღეყვა-
ვებინა დაქცეულნი ქალაქნი და მტკიცედ დაემყარებინა სა-
კურთხეველნი უფლისანი.

¹⁾ იხ. Грузія и Армения. Муравьевъ. ч. 2, стр. 269.

სამხედრო ძლევა-მოსილება საქართველოს ძლიერის მეფის დავითისა მიბანება იყო ჯვაროსანთა ლაშქრობისა. ქართველნი, აღფრთოვანებულნი, რომ ყველგან ისე ბრწყინვალედ გაიმარჯვეს წმ. ჯვარის უუბოროტეს მტერზედ, ახლა გაემზადნენ ალექსის ქვეყანაში გასალაშქრებლად: იქ პალესტინის ქრისტიანეთა ბედის შემსუბუქებას შევეწევით და დასავლეთის ქრისტიანეთა თანა გამოვიხსნით ურჯულოთა ხელიდან ქრისტეს წმიდა საფლავსაო. თუმცა აღელვებულმა ზღვამ შთანთქა პირველნი ქველნი მხედარნი სარწმუნოებისა, მაგრამ ამ ბუნებრივის მიზეზით წარმომდგარმა უბედურებამ ვერ გაანელა გულ-მხურვალეობა ახალთა მხედართა, რომელთაც მშვიდობით მიაღწიეს წმ. ადგილს და, ასურეთის ქრისტიანებთანა და სომხეთის თავადებთან ერთად, არა მცირელი შემწეობა აღმოუჩინეს დასავლეთის ჯვაროსანთ, როცა ისენი ებრძოდნენ ქრისტიანობის მტრებს.

დავით მეფემ, რაკი გაათავისუფლა სამეფო თურქთა მონობისაგან, შეუდგა ახლა ეკლესიის და ერის მდგომარეობის განმართვისა და განკარგებასა. როგორც საფიქრებელიც იყო, ეს საქმე იმითი დაიწყო, რომ სამღვდელოებას მიაქცია ყურადღება და მის ზნე-დაცემულობას მოუნდომა წამლის პოვნა. წარსულ უწესოებათა და ღელვა-შფოთვის გამო ივერიის ეკლესია სამწუხარო მდგომარეობაში იყო ჩაყარდნილი: უღირსნი მწყემსნი, რომელნიც შედიოდნენ ცხოვართა ბინად არა კართა ქრისტესითა, ჭფლობდნენ ეპარქიებს, ბიწიერება დამყრობელთა ზმეზობელ ერთა დამკვიდრებულნიყო ქართველთა საზოგადოებასა და სამღვდელოებაში. ამღვდელნი, მატთანეს თქმით, შეიქმნენ წარმომადგენელნი ყოველ-ჯვარის უსჯულოებისა და უკეთურებისა და ღვთის შიშისა და სჯულის

მაგიერ უქადაგებდნენ ერს ურწმუნობასა და ყოველ-გვარს უზნეობას. ¹⁾ ამ ბოროტ-მოქმედებათა აღმოსაფხვრელად და ეკლესიის განსაწმენდად, მეფე დავითმა 1103 წელს მოუწოდა რუის-ურბნისს შორის კრებას ეკლესიის ღვთისნიერსა და განათლებულ მწყემსთა და ამ კრებაზედ დაესწრო თვითონაც, არა ვითარცა მეფე, არამედ ვითარცა მონა. ²⁾ ღვთივ-განბრძნობილთა მამათა და საქართველოს ეკლესიის ერთგულთა მსახურთა სახელმძღვანელოდ დაიდეს წესნი მსოფლიო კრებათა და აგრედვე წეს-რიგნი საქართველოში ძველად მომხდარ კრებათაცა და წყევას მისცეს უღირსნი ეპისკოპოზნი, რომელნიც წესიერად არ იყვნენ მოსილნი ამ წოდებითა, ღვთის უარის-მყოფელნი დიდებულნი და ეკლესიის უღირსნი მწყემსნი ერისკაცებად გამოაცხადეს. გარდაწვეტილებანი ამ კრებისა (ძეგლის-წერა), 15 მუხლად განყოფილნი, გააკრეს საყოველთაო საუწყებელად მცხეთის საპატრიარქო ტაძრის ქვის სვეტებზედა და რუისის საკათედრო ტაძარში და ბოლოს ჩაურთეს ქართულს დიდს სჯულისკანონში. ³⁾ მეფე დავითმა იცოდა, რომ ივერიის სამეფოს დაცემა წარმოსდგა საქართველოს საერისთავოებად დანაწილებისა და ძლიერის არისტოკრატის გაჩენის მიზეზით; ამიტომ უმთავრესი თვისი ყურადღება მიაქცია ამ ბოროტების აღმოფხვრას. ქრისტიანობის უარის მყოფელი ლიპარიტ ორბელიანი, რომელსაც არ უნდოდა დაჰმორჩილებოდა სამეფო უფლებას და კრების გარდაწვეტილებას, საბერძნეთს იქმნა განდევნილი,

¹⁾ იხ. О праздникахъ, установленныхъ Православною Грузинскою Церковью, Д. Пурцеладзе, стр. 26.

²⁾ საქართ. ისტ. ვახუშტისა, გვ. 174.

³⁾ იხ. ძეგლის წერა „საქართ. სამოთ.“ საბინინისა, გვ. 518—530.

მაგიერ უქადაგებდნენ ერს ურწმუნობასა და ყოველ-გვარს უზნეობას. ¹⁾ ამ ბოროტ-მოკმედებათა აღმოსაფხვრელად და ეკლესიის განსაწმენდად, მეფე დავითმა 1103 წელს მოუწოდა რუის-ურბნისს შორის კრებას ეკლესიის ღვთისნიერსა და განათლებულ მწყემსთა და ამ კრებაზედ დაესწრო თვითონაც, არა ვითარცა მეფე, არამედ ვითარცა მონა. ²⁾ ღვთივ-განბრძნობილთა მამათა და საქართველოს ეკლესიის ერთგულთა მსახურთა სახელმძღვანელოდ დაიდეს წესნი მსოფლიო კრებათა და აგრედვე წეს-რიგნი საქართველოში ძველად მომხდარ კრებათაცა და წყევას მისცეს უღირსნი ებისკოპოზნი, რომელნიც წესიერად არ იყვნენ მოსილნი ამ წოდებითა, ღვთის უარის-მყოფელნი დიდებულნი და ეკლესიის უღირსნი მწყემსნი ერისკაცებად გამოაცხადეს. გარდაწვეტილებანი ამ კრებისა (ძველის-წერა), 15 მუხლად განყოფილნი, გააკრეს საყოველთაო საუწყებელად მცხეთის საპატრიარქო ტაძრის ქვის სვეტებზედა და რუისის საკათედრო ტაძარში და ბოლოს ჩაურთეს ქართულს დიდს სჯულისკანონში. ³⁾ მეფე დავითმა იცოდა, რომ ივერიის სამეფოს დაცემა წარმოსდგა საქართველოს საერისთავოებად დანაწილებისა და ძლიერის არისტოკრატის გაჩენის მიზეზით; ამიტომ უმთავრესი თვისი ყურადღება მიექცია ამ ბოროტების აღმოფხვრას. ქრისტიანობის უარის მყოფელი ლიპარიტ ორბელიანი, რომელსაც არ უნდოდა დაჰმორჩილებოდა სამეფო უფლებას და კრების გარდაწვეტილებას, საბერძნეთს იქმნა განდევნილი,

¹⁾ იხ. О праздникахъ, установленныхъ Православною Грузинскою Церковью, Д. Пурцеладзе, стр. 26.

²⁾ საქართ. ისტ. ვახუშტისა, გვ. 174.

³⁾ იხ. ძველის წერა „საქართ. სამოთ.“ საბინინისა, გვ. 518—530.

ყოველ-დღე ურიგებდა ღარიბებს და გლახაკებს მოწყალე-
ბასა. სინას მთაზედ, სადაც მოსემ მიიღო ღვთისაგან სჯული,
დავითმა აღაშენა მონასტერი წმ. მთავარ-მოწამის ეკატერი-
ნეს სახელობაზედ და დაადგინა მუნ მიტროპოლიტი. დავითს
უყვარდა სათნოება და ქველობა, დიდად აფასებდა განათლე-
ბულ კაცთა ღვაწლსა სამეფო საქმეთა მართვაში და ამიტომ
გარს-შემოიკრიბა ნიქიერნი, გამოცდილნი და ქველობით გან-
თქმულნი ვეზირნი, რომელთაც ირჩევდა არა მარტო ქარ-
თველთა შორის, არამედ უცხოთა შორისაც. ამ სახით დავი-
თის მოწყალებით, საქართველოში კვლავ გაჩნდა სასულიერო
განათლება და ამიტომ ღრო ამ შესანიშნავის გვირგვინოსა-
ნის მეფობისა საქართველიანად ითვლება „ოქროს საუკუნედ“
სასულიერო განათლებისათვის. 1772 წლის გუჯარში სეფე
სოლომონ I დიდი ამბობს, რომ დავით აღმაშენებელი მეორე
ნაკ, საქართველოს დამხსნელა წყალთა რღვნისაკანო.⁵⁾

შედეგი დავითის ბრწყინვალე ძლევა-მოსილებიანა, რომ-
ლის ამბავიც მოეფინა ევროპასაც და აზიასაც, ის იყო, რომ
სელჯუკთა სულტანმა ძვირფასი ძღვენი გამოუგზავნა, ბერ-
ძენტა იმპერატორი ალექსი კომნენი (1081—1118) სკლი-
ლობდა მის დაშეგობრებას. სომხებს კიდევ, ქართველთა მე-
ზობლებს, რომელნიც დავითის შემწეობით განთავისუფლ-
დნენ მოსლემინთა მონობისაგან და მოწიწებით ეკიდებოდნენ
მის დიდებულს სახელს, გულით უნდოდათ შემოერთებოდ-
ნენ ქართველთ მართლ-მადებელს ეკლესიას. ამ აზრით იქმნა
მოწოდებული კრება წმ. მამათა ანის ქალაქს. კრებას თავს-
მჯდომარეობდა საქართველოს კათალიკოსი იოანე III. მხნე

⁵⁾ Дурцеладзе, Груз. двор. грам. стр. 48.

მონაწილეობას იღებდა კრების საქმეებში მეფის მოძღვარი, სწავლული არსენი (თავად ვაჩნაძეთაგანი), ეპისკოპოსი იყალთოსი, მაგრამ ხანგრძლიევი საღვთის-მეტყველო კამათი სომეხთა და ქართველთა ეკლესიის დოღმატებისა და წესრიგის შესახებ ისე დასრულდა, რომ სასურველი შედეგი არ მოჰყვა და სომეხთა ეკლესია არ შემოუჭრთდა საქართველოს. თვის განათლებას სამეფოში დავითმა გაათანასწორა უფლებანი სომეხთა და ქართველთა და სომეხთ ნებას აძლევდა, სადაც უნდოდათ, იქ დასახლებულიყვნენ. ამ დიდებულს მეფეს, როგორც სამართლიანად ამბობს ისტორიკოსი თ. ბარათაშვილი, ალბად ის აზრივე ჰქონდა, როცა ათანასწორებდა უფლებით ქართველებსა და სომეხებს და როცა სომეხთ ნებას აძლევდა საქართველოში დასკვიდრებულიყვნენ, რა აზრითაც ხელ-მძღვანელობდნენ შემაერთებელნი პოლონელთა და ლიტველთა და სხვათა მეზობელთა ერთა. მაგრამ დროთა განმავლობამ დაამტკიცა, რომ მეფე დავითს ისეთივე შეცდომა მოუვიდა, როგორც შემდეგ კაზიმირ დიდს, რომელმაც ურინი დაამკვიდრა პოლონეთში.⁶⁾

თუმცა ასეთს გამუდმებულს ზრუნვასა და ფიქრში იყო დავით მეფე და სკდილობდი ღვთისა ეკლესიისა და ქვეყნის კეთილ-დღეობასა, მაინც იმდენს დროს კიდევ ჰპოვებდა, რომ ესაზრდოვებინა თავისი სული სამღვთო წიგნებისა და წმ. მამათა ნაწერების კითხვითა. კითხვა ამ წიგნებისა ისე უყვარდა დავით აღმაშენებელს, რომ არ იშორებდა არც მაშინ, როცა სანადიროდ წავიდოდა, არც მაშინ, როცა ლა-

⁶⁾ იხ. Ист. Груз. Кн. С. Баратова т. IV—V Ист. сред-нихъ вѣковъ, ст. 25—26.

შკრობაში იყო. უფრო უყვარდა კითხვა ახალ აღთქმის წიგნ-
თა შორის: სახარებისა, სამოციქულოსი და აპოკალიპსისა.
მეფე დავითს ჩვეულებადი ჰქონდა, რამდენჯერაც წაიკითხა-
და სამოციქულოს თავიდგან ბოლომდე, იმდენჯერ წიგნის
ბოლოში ნიშანს დასვამდა. წლის გასულს, როგორც ჰმოწ-
მობს მატინე, ამისთანა ნიშანი 24 თურმე იყო ხოლმე; მა-
შასიღამე, დავითი კითხულობდა სამოციქულოს თავიდგან ბო-
ლომდე წელიწადში 24 ჯერ. სამღეთო წიგნების კითხვაც
უყვარდა და თვითონაც სთბზავდა საგალობლებს. ერთი ამი-
სთანა საგალობელი შედგენილია დავითის მიერ წმ. ანდრია
კრიტელის შენანების საგალობლის მზგავსად; ამ საგალობე-
ლში სულ ცხრა მუხლია და თითოულს მუხლს ზედ დართუ-
ლი აქვს: „მიწყალე მე, ღმერთო, მიწყალე მე“. ცხრა
მუხლს საგალობლისას ცხრა სძლის პირიც ზედ მისდევს. აღ-
ფრთოვანებული პიეტური და ყვავილ-დასხმული ენასაგალობ-
ლისა, ღრმა ცოდნა სამღეთო წერალისა, შიგ გამოხატუ-
ლი ქეშმარიტი საქრისტიანო გრძობა სიმდაბლისა სავსებით
ახასიათებს დიდბუნებოვანს მის შემოქმედს, დავით აღმაშენე-
ბელს და ვითარებას მისის სულისას, რომელიც ცად-მიმართ
მიისწრაფოდა.^{?)} აღავსე მადლითა უფლისათა და მითვე აღ-
ტკინებულსა მეფე დავითს თვის საგალობელში გულის სილ-
ბრიდან ამოაქვს თვისი წრფელი და მგზნებარე ლოცვა
წინაშე ღვთისა და მწარედ მოსთქვამს, მსგავსად თვისის
მოსახელის დავით ფსალმუნთ-მგალობლისა, თვისთა ცოდვა-
თათვის. დავით აღმაშენებელმა თავის სამხედრო დიდებას

^{?)} იხ. გალობა სინანულისა დავით აღმაშენებელისა, „საქართველოს
სამოთხე“ საბინინისა, გვ. 513—518; Груз. Дух. Вѣстникъ. 1865 г.
№ 2; рукоп. Тифл. церкв. муз. № 85.

შეუერთა ბრწყინვალემა ძველ საქართველოს აღკვეთებულ-ლიტერატურისაჲცა, თვისის გვირგვინის აღმასებს ზედ დაურთო დაფნები ჰელიკონისაჲ და ამიტომ ჩვენის ძველის მწერლობას ისტორიამ სახელი მისი ჩაურთო მაშინდელ სახელ-განთქმულ მწერალთა შორის.

ჯერ ისევ ძალ-ლონით სავსეს ჰასაკითა, სრულს ვაჟკაცობითა, მრავალის იმედითა, მოსაზრებითა და ზრუნვით შეპყრობილს სამშობლოსა და მართლ-მადიდებელ ეკლესიის საკეთილოდ და საღვთგრძელოდ უახლოვდება ყოვლისა დამამშვიდებელი ეამი სიკვდილისა. დიდხანს არ უცოცხლია ქველობით რაინდსა და სამშობლო ქვეყნისათვის ღვაწლ-მოსილსა და კიდევ იმიტომ იყო ასე ხან-მოკლე მისი სიცოცხლე, რომ აუტანელმა და უზომო შრომამ დაჰლია მისი ღღენი. იგი მშვიდობით განვიდა უფლისა მიმართ 1825 წელს, იანვრის 24 დღესა¹⁾, 54 წლისა დაბადებიდგან და დასტოვა თვის შემდეგ ანდერძი²⁾ ღირსი დიდებულისა, ყოვლად-ბრძენისა, მშვიდისა, გულ-მტკინველისა და წმიდა მეფისა

დავითის ბრძნულმა და ბრწყინვალე მეფობამ 36 წლის განმავლობაში გაუთქვა სახელი ამ მეფეს მაშინდელ ხელმწიფეთა შორის და შესძინა სახელი დიდის მეფისა, მრავალმა ძლევამა

¹⁾ იხ. житіе св. Ц. Давида III возобнов. Полное житіе Святыхъ Груз. цер., Сабинина, ч. 3. стр. 103—140. О праздни. устав. Прав. Груз. церк., Д. Пурцладзе, стр. 19—31; Груз. и Армешія, Муравьева, ч. 3, стр. 159—167; ქართლ. ცხოვრ. ნაწ. 1, გვ. 236—263; „საქართვე. სამოთხე“, საბინინისა. გვ. 489—512 „დავით აღმაშენებელი“, ისტ. მონოგ. ნ. ურბნელისა, „მოაბმე“ 1884 წ.

²⁾ ანდერძი წმ. დავით აღმაშენებლისა, „საქართვე. სამოთხე“, საბინინისა, გვ. 512—513.

და გამარჯვებამ მეზობელ ერთა საწინააღმდეგო ბრძოლაში — დაიმკვიდრა სახელა ძლევა მოსილას; განახლება და აღდგენამ იმ ქალაქებისა, რომელიც მის დროს მოოხრებული იყო, აგრედვე აშენებამ და განახლებამ საქრისტიანო ძეგლებისა — სახელი აღმატკნესას, აღმაშენებელსა, ხოლო გულმხურვალეობამ, დამოწმებულმა მრავალის სასწაულებითა, რომელიც აწერილი აქვთ მის დროინდელ მწერალთ, — სახელი წმინდანისა. მეფე დავითი დიდად იგლოვებდა მისმა მადლობელმა ერმა და დიდის ამბითა და გამოჩინებით დაასაფლავებდა ეკლესიაში, რომელიც მაშინ შესავალი კარი იყო გელათის მონასტრისა. მის საფლავის ქვას აქვს ასომთავრულის ხუცურით წარწერა, რომელიც აგრეთვე დიდის დავით წინასწარმეტყველის ფსალმუნებიდან არის ამოღებული: „ესე არს განსასვენებელი ჩემი უკუნითი უკუნისამდე, ამას დავემკვიდრო, რამეთუ მთნავს ესე“.

ბოლოს ნეშტი ამ გვირგვინოსანის ლამპარისა და ქრისტეს ეკლესიის დამცველისა გადატანილ იქმნა მის მიერ დაარსებულ გელათის მონასტრის უმთავრეს ტაძარში და დაკრძალულ ტრაპეზ ქვეშა. ეკლესიამ შერიცხა იგი მშობელ ქვეყნის წმინდანთა და გვირგვინოსან ღვთის სათნო-მყოფთა შორის და დააწესა იდღესასწაულებოდეს ხსონა მისი შრიანვარს. ეკლესიამვე შეადგენა ცალკე საგალობელი მის სადიდებლად, რომელიც შემდეგ შევსებულ იქმნა კათალიკოსის ანტონ I-ის მიერ.

ხარე ბსმსოფლიო ხსენებასა მართლ-მადიდებელთა ეკლესიისა ლამპარისასა; აღიტყველენით ხელითა ყოველი სულდგმული ქვეყანასა ზედა; ნუგეშინის

ცემულია შემენ მართლ-მადიდებელი ეკლესია დიდისა მებრძოლისა და ყოვლად ქებულისა და მფარველისა დიდისა დავითის-მიერ. შეუვრდეთ ჩვენცა ძენი შეურყეველისა ეკლესიისა დიდებულსა დავითს და ვევედრნეთ დაგვიფაროს ხილულთა და უხილავთა მტერთაგან, მეოხ მხურვალე გულითა გვექმნას წინაშე საყდრისა მეფისა მეფეთასა და უფლისა უფალთასა და ესრეთ სიხარულით უგალობდეთ: გიხაროდენ, ნუგეშინის ცემაო ივერიისაო, გიხაროდენ ერისა შენისა დიდებოა; გიხაროდენ, მეფობათა შეენებოა, გიხაროდენ მართლ-მადიდებლობისა მცველო. გიხაროდენ ერისა შენისა კეთილ შორწმუნებასა ზედა დამამყარებელო, გიხაროდენ ქრისტეს ეკლესიისა ზღუდეო და სიმტკიცეო; გიხაროდენ, დიდებოა საყდართაო და თვით მპყრობელო, მებრძოლო ერთ შთმავრობისათვის ქრისტეს მოყვარეთა ხელმწიფეთაო. გიხაროდენ, სულითა და ხორცითა, ყოვლად ბრძენო; გიხაროდენ, თავ-ზარ-დამცემო და მძლეველო ქრისტეს მოძულეთა აგარიანთაო, გიხაროდენ, შემშუსრველო ჰაოსიანთა ერისა უკეთურებისაო; გიხაროდენ, საღმრთოო საყვირო მართლ-მადიდებლობისაო, გიხაროდენ ღვთისა-მიერ შეყვარებულო და ქებულო პირსა ზედა ქვეყანისასა. გიხაროდენ, სამეფოისა შენისა ანგელოზო მფარველო; გიხაროდენ, სუნნელო სამოთხისაო და სანთელო სახარებისაო, გიხაროდენ, ჩვენის ცხოვრებისა შემამკობელო; გიხაროდენ, სულთა ჩვენთა განმანათლებელო, გიხაროდენ, დავით, დიდო დიდებოა და სიქადულო ერისა შენისაო. ¹⁰⁾

¹⁰⁾ М. Сабининъ. Полн. жизн. свят. Груз. цер., т. III, стр. 139—140.

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ კირიონ II-ის გარდაცვალების 80 წლისთავთან დაკავშირებით საქართველოს პარლამენტის ეროვნულმა ბიბლიოთეკამ ფონდ „ქართული ბიბლიოთეკის“ ხელშეწყობით ხელმეორედ გამოსცა კირიონ II-ის გასულ საუკუნეში გამოქვეყნებული შემდეგი ნაშრომები

1. წმიდა დავით III აღმაშენებელი, მეფე ქართველთა (1089-1125)
2. ამბავი დავით გარეჯის უღაბნოს საკვირველ-მოქმედის მადლის ქვისა
3. ცხოვრება და მოქალაქეობა ღირსისა მამისა ანტონ შესვეტისა, საკვირველთ-მოქმედისა მარტყოფელისა
4. წმიდა მოწამე აბო ტფილელი

1

2

3

4

© 1988, საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

გამომცემლობა „ნაქარი“